

Mig segle de llibres al carrer

La Fira del Llibre de València, l'esdeveniment més important d'aquestes característiques al País Valencià, arriba enguany a la seua cinquantesena edició. Mig segle de llibres al carrer que ha evolucionat des d'espais com la Llotja o la plaça de l'Ajuntament a l'actual ubicació al Jardí de Vivers. I d'unes quantes casetes i un grapat d'actes a una extensa programació amb vora 300 activitats. Una història d'alts i baixos que inclou alguns episodis negres als anys de plom de la 'batalla de València'.

Quan la 50 Fira del Llibre de València obrirà les seues portes, el 22 d'abril vinent, aquell dígit rodó i contudent de la cartelleria advertirà als milers de visitants que es troben davant una edició amb una significació especial. Mig segle d'existència, de fet, no és qualsevol cosa. Amb tot, molt pocs dels assistents –tal vegada els més veterans i persistents– sabran que, al llarg de la seua vida, aquest esdeveniment ha canviat diverses vegades la seua ubicació. Que la configuració actual, amb una vuitantena de casetes, carpa dels editors i un munt d'activitats paral·leles, és relativament recent. Que als primers anys, els grans autors de la narrativa en castellà obviaven la fira valenciana. O que a les edicions primigènies, en ple franquisme, s'escollia una "reina del libro". I que la primera d'aquelles reines fou la regidora a València i directora del Palau de la Música, aleshores una joveníssima Mayrén Beneyto.

I també és possible que la major part de la gent no siga conscient que la Fira del Llibre, durant els anys de plom de la transició a la democràcia i la *batalla de València*, fou un dels terrenys escollits

per l'extrema dreta i el blaverisme més radicalitzat per atemptar i fer el seu particular marcatge violent al món de la cultura. En cinquanta anys ha donat temps també perquè en aquest esdeveniment que organitza el Gremi de Llibrers haja viscut avatars econòmics i amenaces a la seua continuïtat. Una història que serà recollida en un futur llibre corporatiu editat pels organitzadors de la Fira i que veurà la llum d'ací a uns mesos. En aquest reportatge avancem de manera resumida aquell relat.

Els orígens de la Fira. Els precedents de l'esdeveniment cal buscar-los a l'any 1926, quan per iniciativa de la Cambra Oficial del Llibre de Barcelona es proposa al rei Alfons XIII habilitar un esdeveniment que servisca de promoció al feble sector editorial espanyol. El monarca, llavors, signa un decret per celebrar una festa del llibre el 7 d'octubre, la data que es considerava la del naixement de Miguel de Cervantes. Quatre anys més tard, es canvia la data al 23 d'abril, coincidint amb la defunció del mateix Cervantes, Garcilaso de la Vega i William Shakespeare. Aquesta festa es

Imatge recent de la Fira del Llibre de València, que aplega tots els anys milers de valencians al Jardí de Vivers i que ha resistit els embats de la crisi econòmica i del sector.

EFE

converteix en fira al cap d'un temps, a Madrid, el 1933, en una primera edició al passeig de Recoletos entre els dies 23 i 29 d'abril, organitzada pels llibrers madrilenys per presentar les novetats editorials, una filosofia bastant semblant a l'actual. El llibre també serà víctima de la Guerra Civil i l'esdeveniment es deixa de celebrar uns anys. L'any 1944, l'Institut Nacional del Libro reprèn aquesta activitat i la descentralitza en edicions posteriors: Barcelona, als anys 1946 i 1952, i el 1948 a Sevilla.

A València no li arriba el torn abans de l'any 1953, quan se celebra la que es pot considerar una primera fira del llibre que organitzen l'Institut Nacional del Libro i la delegació provincial del Ministeri d'Informació i Turisme en col·laboració amb el Sindicat de Paper, Premsa i Arts Gràfiques. Aquella profira s'inaugura el 12 de març als jardins de la Glorieta. La que es considera primera Fira del Llibre de València, amb tot, no arriba fins l'any 1966, amb el suport dels organismes oficials abans esmentats i l'organització de l'Agrupació Provincial de Llibrers i Editors. La que aleshores era plaça del Caudillo acull el certamen del

23 d'abril a l'1 de maig. Es tracta d'una fira amb una participació valenciana molt minsa que es correspon a la feblesa en aquell moment del sector editorial valencià. Es tracta, a més, d'un acte marcadament social i que repeteix esquemes de l'època com ara tenir una "reina del llibre", restes de caspa que acabaren als anys 70. Si més no, la primera d'aquelles reines, Mayrén Beneyto, podia exhibir la relació dels seus avis amb la primigènia editorial Marfil, a Alcoi.

En el punt de mira de la dreta. La dècada dels 70 és un període de profundes transformacions i, alhora, d'entrebancs brutals per a l'activitat difusora del llibre. Comencen a aparèixer editorials com ara Tres i Quatre. És un moment d'efervescència política i cultural, amb el franquisme agonitzant. Però el posicionament ideològic i nacional d'editorials i llibreries, que eren el punt de trobada de la cultura antifranquista, ubica aquest món en el punt de mira de la dreta més reaccionària. Són els anys d'agressions feixistes a llibreries com La Costera de Xàtiva, La Araña o Tres i Quatre, reflex també dels atemptats a figures com Joan

Fuster o Manuel Sanchis Guarner. El 29 de novembre del 1976, un centenar de llibreries tanquen les portes com a acte de protesta. Però res no aturà la violència d'aquests grupuscles tolerats i atíats per les autoritats franquistes i les seues terminals. En anys posteriors, és la Fira del Llibre el centre dels atacs. L'any 1976, Josep Renau, un dels més grans artistes valencians de l'exili, que estava en una caseta signant llibres amb Isa Tròlec –el pseudònim de Joan Baptista Mengual– rep les escopinades d'un grup d'intolerants. Altrament, el 1977 hi ha agressions contra algunes casetes que mostren mapes dels Països Catalans o la senyera quadribarrada. L'edició posterior, la del 1978, és encara més dura, amb anònims i amenaces violentes i la crema fins i tot d'algunes casetes. La Fira se celebra enmig d'una tensió irrefragable.

Paral·lelament a aquesta violència, l'esdeveniment viu transformacions importants. L'any 1976, en plena crisi del petroli, la celebració de la fira perilla. Els editors no ho veuen clar i seran els llibrers, encapçalats per Paco Dávila, de la Llibreria Dávila, els que decideixen tirar endavant amb l'organització. El pas

següent és deixar enrere el llast del franquisme. Fruit del paper actiu de llibrers com Juan Bello, de Llibreria Bello, o Juan Puchades, de la Librería Jurídico Universal, s'extingeix la franquista Agrupación Provincial del Comercio del Libro i es constitueix el Gremi de Llibrers, el 17 de novembre del 1977. El col·lectiu que organitza fins ara l'esdeveniment.

Fins a arribar a l'actual Fira del Llibre, com és ara, encara s'esdevenen molts canvis. L'any 1981, amb el PSPV-PSOE en el govern i amb Francesc Camarasa com a president del Gremi de Llibrers, la Fira es trasllada de l'aleshores plaça del País Valencià al Saló Columnari de la Llotja. Un canvi d'ubicació que s'acompanya d'una nova filosofia: els llibres es mostren per temàtiques, i no per llibreries, la qual cosa provoca els atacs de la Coordinadora de Entidades Culturales del Reino de Valencia, una de les entitats senyeres del blaverisme militant que desqualifica la Fira amb acusacions de "catalanisme" i "sectarisme". El certamen, malgrat la polèmica, rep la medalla d'or de la delegació valenciana del Ministeri de Cultura. D'una altra banda, el recinte tancat no evita els atacs feixistes: l'any 1982 uns incontrolats accedeixen al recinte i agredeixen llibreters i visitants.

La nova seu a la Llotja es queda petita en tan sols dos anys. La Fira torna el 1984 a la vella ubicació de la plaça del País Valencià, però el trasllat serà veritablement efímer: l'edició següent, la del 1985, la Fira es trasllada a la seua ubicació actual, el passeig Antonio Machado del Jardí de Viviers. Tothom no admet el canvi: com explica l'editor Eliseu Climent, la llibreria i l'editorial Tres i Quatre abandonen la Fira per considerar que el nou model copia el referent madrileny del Parque del Retiro. I també perquè la ubicació en un entorn tan cèntric era un pol d'atracció per al públic. Per contra, els organitzadors de la Fira pensen que el nou entorn facilita la celebració de les activitats paral·leles, que aniran augmentant progressivament. En tot cas, d'un parell d'edicions ençà, editorial i llibreria, gestionades ara per Laia Climent, Núria Cadenes i Eva Gisbert, són presents de nou a la Fira.

Comptat i debatut, la Fira ha anat involucrant més actors en la seua organització. L'any 1990 es constitueix

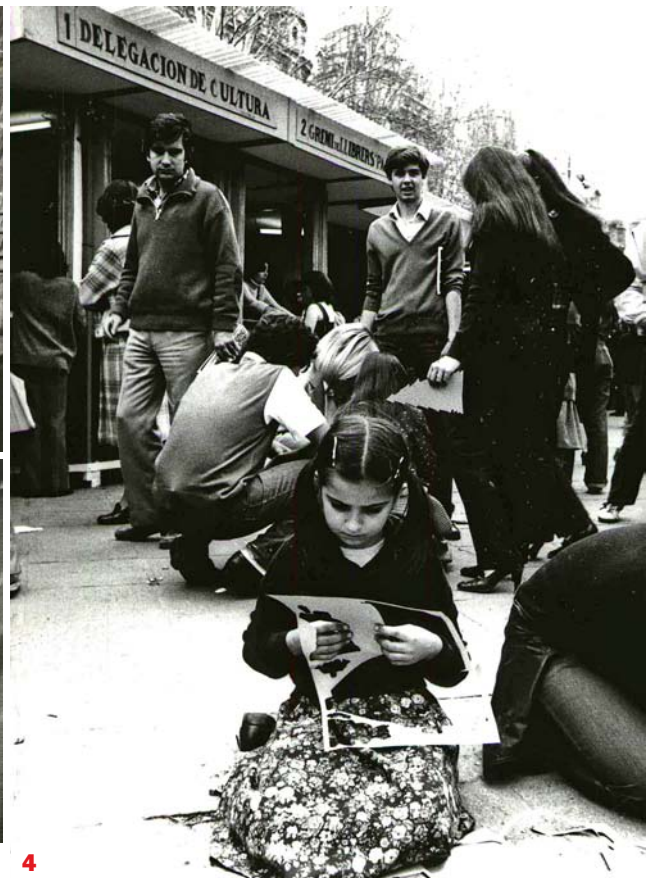
ANA TORRALBA

1 i 2. Cartell d'una de les edicions de la Llotja i el seu interior, als inicis dels anys 80. **3.** La Fira, a la plaça del País Valencià, a finals dels anys 70. **4.** Fotografia d'una de les primeres edicions al Jardí de Vivers. **5.** Enric Valor, Joan Francesc Mira i Antoni Asunción, entre altres. **6.** Els consellers socialistes Císcar i Burriel visiten la Fira a Vivers.

ANA TORRALBA

FRANCESC LÍSCAR

l'Associació d'Editors del País Valencià (AEPV), que comença a col·laborar de seguida sota la presidència de Francesc Ferrer. L'any 2006, aquesta col·laboració es tradueix en la instal·lació d'una carpa de 450 metres quadrats en la qual les editorials mostren les seues novetats, una

mena d'aparador conjunt de la producció editorial valenciana. La participació dels editors, tot i això, no ha estat exempta de polèmiques, atès que el certamen es planteja com un baló d'oxigen per als llibrers, una de les baules febles, juntament amb els autors, de la cadena.

Per tancar conflictes, el mateix 2006 s'acorda que les casetes seran ocupades únicament per llibreries. Un criteri que s'ha anat flexibilitzant al llarg del temps. En part, com explica Teresa Boix, directora tècnica de la Fira, perquè "algunes editorials han obtingut també la llicència

de llibreries, la qual cosa els permet tenir caseta pròpia. En altres casos, les llibreries comparteixen espai amb les editorials, tot i que la venda de llibres es canalitze a través dels llibreters”.

Per tancar el relat del que han estat aquests cinquanta anys, s’ha d’afegir que la darrera entitat involucrada fou, l’any 2007, l’Associació Professional d’Il·lustradors de València (APIV). Els il·lustradors, des d’aleshores, s’encarreguen d’organitzar una exposició temàtica i el concurs per escollir el cartell de cada edició. Enguany, la guanyadora ha estat Mar Hernández *Malota*, una il·lustradora professional nascuda a Jaén el 1980.

A expenses de les administracions. A hores d’ara, la Fira del Llibre és un certamen consolidat però que necessita del suport institucional per poder-se dur a terme en l’actual configuració. Dels 180.000 euros que costa cada edició, les administracions valencianes, en subvencionen el 50% aproximadament. La contribució de la Generalitat se situa en l’entorn dels 70.000 euros que va aportar l’edició passada. L’Ajuntament de València, per la seua banda, ha reduït a la meitat la subvenció, fins a deixar-la en 9.000 euros. Mentrestant, la Diputació, que arribà a posar 12.000 euros, hi contribueix ara amb 6.000. Hi ha també una petita part, uns 15.000 euros, que s’aconsegueixen de diferents patrocinadors privats, però el gruix del pressupost el cobreix el Gremi de Llibrers, amb uns 92.000 euros procedents de les quotes. Amb tot, Teresa Boix adverteix que editorials i llibreries també fan inversions que no queden computades, com

ara el pagament del personal i portar als escriptors. Això podria situar el cost global de la Fira en uns 250.000 euros. “Per a l’edició d’enguany, la Conselleria d’Educació i Diputació s’han compromès a fer alguna aportació extra, directament i no en forma de subvenció”, apunta la directora tècnica, que anota també la dificultat d’haver de bregar amb aportacions de l’administració que es cobren un any després. Una inversió, en tot cas, amb retorn: a les darreres edicions, la facturació per venda de llibres s’ha situat al voltant d’un milió d’euros. “Això vol dir que la venda de llibres a la Fira és molt inferior de la que estan experimentant les llibreries”.

A la bona marxa del certamen contribueix la desconflicteu de dels darrers temps. “Des del Gremi s’ha tractat de mantenir una bona relació amb l’administració, siga la que siga, si no, la Fira no es podria mantenir tal com és ara”, en

“Des del Gremi s’ha tractat de mantenir una bona relació amb l’administració”

referència a les 200 activitats paral·leles per al públic en general o les 70 dirigides als escolars, que suposaran arribar a uns 10.000 estudiants. Un certamen, mentrestant, que s’ha estabilitzat quant al nombre d’expositors: entre 80 i 84 casetes. Amb una configuració que canvia:

les 7 o 8 casetes habituals de venedors de facsímils es limitaran en l’edició 50 a una única caseta, mostra de l’evolució i els canvis permanents en el sector.

D’una altra banda, tot i que des de l’ajuntament s’ha suggerit en alguna ocasió traslladar la Fira al llit vell del Túria, Teresa Boix defensa la ubicació actual. “Vivers és un lloc molt especial i, a més, cal pensar que no ens centrem únicament en la venda. Per a nosaltres, per exemple, és molt important la utilització del Museu de Ciències Naturals per a les activitats. Al riu, tot això suposaria un augment molt gran de pressupost”.

Tot plegat, un dels elements definitoris de la Fira del Llibre són els autors: “La relació que s’estableix entre els autors i els lectors és un dels grans al·licients de la Fira. De fet, les mateixes llibreries estan augmentant el nombre de presentacions perquè aquell contacte és també una manera de fidelitzar els clients i atraure’ls. També és veritat que els autors abans no s’hi prestaven tant com ara. Tothom ha entès que el contacte és un factor fonamental”.

Relacionat amb això, un dels retrets que se li fa a la Fira és el del protagonisme dels autors i els llibres en català. Boix no hi està d’acord. “L’idioma de la Fira és el valencià. I tots els anys tenim queixes de gent que pregunta per què el programa no està en castellà. A més, pràcticament tots els autors valencians amb novetat hi són presents, en algunes de les casetes. Dels 480 autors que passaran per la Fira aquesta edició, trobe que el 90-95% seran valencians”, argumenta Boix. I apunta una dada: “Al voltant del 60 o 70 per cent de les casetes tenen llibres en valencià, però les dades de lectura en aquesta llengua són les que són”. “Tampoc tenim tant de pressupost que puguem dur autors de fora, però almenys sí que tractem que hi siguin els guanyadors dels grans premis o els que estan venent molt”, reconeix.

Una curiositat, per acabar: per una mala computació, l’any 2012 la Fira celebrà oficialment la seua 43 edició. Un estudi d’Arturo Cervellera demostrà que l’edició d’aquell any era en realitat la 47 i que hi havia quatre edicions sense computar. La Fira corregí i l’any 2013 se celebrà la 48 edició. Sense això, el flamant aniversari s’hauria fet d’esperar.

Xavier Aliaga